

Schokken op de arbeidsmarkt

Het verband tussen werkloosheid en loonontwikkeling blijft economen en politici bezighouden. Onlangs nog riep minister Melkert op tot een beheerste loonontwikkeling. Voor wie daarover meer wil leren is een paper van Olivier Blanchard en Larry Katz interessante kost¹.

Blanchard en Katz hebben de ontwikkeling onderzocht van werkloosheid, werkgelegenheid en lonen in vijftig Amerikaanse staten. Voor een groot deel wordt deze ontwikkeling bepaald door de nationale conjunctuur. Als gevolg van specialisatie loopt het productiepakket van diverse staten echter sterk uiteen. Het effect van een conjuncturele schok verschilt daardoor van staat tot staat. De olieprijsstijgingen van '74 en '80 hebben anders uitgewerkt in Texas dan in Massachusetts. Blanchard en Katz zijn nu juist geïnteresseerd in deze regionale verschillen.

Zoals bekend verschilt het verloop van de werkloosheid in de meeste Europese landen fundamenteel met dat in de VS. Een conjuncturele schok heeft in Europa blijvende effecten op het niveau van de werkloosheid. Zo niet in Amerika. Na een schok keert de werkloosheid vrij snel terug naar het oorspronkelijke niveau. Ook het loonniveau herstelt zich volledig van de gevolgen van een conjuncturele schok.

Conjuncturele schokken kunnen echter blijvende effecten hebben op het niveau van de werkgelegenheid.

De onderzoeksresultaten van Blanchard en Katz over de samenhang van werkgelegenheid, werkloosheid, participatiegraad en loonniveau zijn samengevat in de figuur, waarin een conjuncturele schok in het eerste jaar de werkgelegenheid met 1% doet dalen. Een ongeluk komt nooit alleen: in de daarop volgende jaren werkt de schok versterkt door. Na vier jaar is de werkgelegenheid met 2% teruggelopen ten opzichte van de oorspronkelijke situatie. De daling van de werkgelegenheid leidt tot een stijging van de werkloosheid en, als gevolg van het ontmoedigingseffect, tot een daling van de participatiegraad. Die effecten zijn echter veel bescheidener. In het eerste jaar neemt de werkloosheid met 0,3% toe en de participatiegraad met 0,2% af. In latere jaren nemen deze effecten nauwelijks in betekenis toe. Na zeven jaar is de werkloosheid zelfs weer terug op zijn oorspronkelijke niveau, een jaar later ook de participatiegraad.

Vanwege de ruime arbeidsmarkt lopen de lonen vanzelfsprekend terug. Dit effect houdt echter veel langer aan dan dat op de werkloosheid: het dieptepunt van de lonen wordt pas na zes jaar bereikt (als de werkloosheid alweer terug bij af is) en zelfs na twaalf jaar hebben zij zich nog niet volledig van de schok hersteld.

Het meest opmerkelijke resultaat van de analyse van Blanchard en Katz is het grote verschil tussen de ontwikkeling van de werkgelegenheid enerzijds en die van werkloosheid en participatiegraad anderzijds. Van de daling van de werkgelegenheid na één jaar met 1% neemt de werkloosheid 0,3% voor zijn rekening en de daling van de participatiegraad nog eens 0,2%. Maar wat is er gebeurd met de resterende 0,5% van de werkers? Het antwoord is simpel: zij zijn vertrokken naar veiligere oorden. Wie in staat A geen werk kan vinden trekt door naar staat B. Dit verklaart waarom in de eindsituatie de werkgelegenheid bijna 1,5% lager is dan in de uitgangssituatie. De veelgeroemde flexibele reactie van de Amerikaanse arbeidsmarkt op conjuncturele schokken blijkt grotendeels te moeten worden toegeschreven aan de mobiliteit van het arbeidsaanbod.

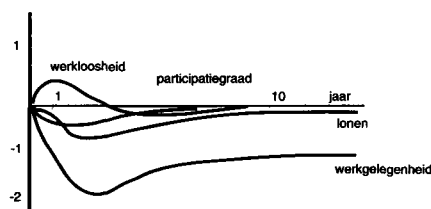
Voor Europa, en Nederland, heeft de analyse van Blanchard en Katz vergaande implicaties. Formele, culturele en taalbarrières maken het arbeidsaanbod in Europa veel minder mobiel dan in de VS. In de VS kan men het zich permitteren om de conjuncturele tegenwind te laten uitrazen – het overtollige arbeidsaanbod is mobiel genoeg om elders een goed heenkomen te zoeken. In

Europa kan men zich een dergelijke luxe niet veroorloven: wie werkloos is kan geen kant uit. Vandaar dat loonsverlaging na een recessie cruciaal is voor de Europese landen. Alleen op die manier kan een land voldoende nieuwe banen aantrekken. Lagere lonen vervullen in de analyse van Blanchard en Katz een dubbele functie: enerzijds wordt daardoor de emigratie van werknemers gestimuleerd (omdat zij elders meer kunnen verdienen), anderzijds worden daardoor nieuwe banen uit andere staten aangetrokken. Zoals eerder is aangegeven is voor Europa alleen het laatste mechanisme relevant.

De resultaten van Blanchard en Katz laten bovendien zien dat het effect op de lonen zeer lang aanhoudt: zelfs in de Amerikaanse situatie duurt het minstens tien jaar voor de lonen zich hersteld hebben van een schok. In Europa, waar het arbeidsaanbod veel minder mobiel is, zal dit vermoedelijk nog langer duren. Uit het feit dat het loonstijging in ons land nu al jaren achterloopt bij die van onze burens mogen dus niet te snel conclusies worden getrokken. Dergelijke langdurig fluctuaties zijn een gebruikelijke reactie op op zichzelf kortstondige conjuncturele schokken.

Coen Teulings*

De gevolgen van een conjuncturele schok in jaar 1 ter grootte van 1% van de werkgelegenheid

* De auteur is werkzaam bij de Universiteit van Amsterdam en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

1. O.J. Blanchard en L.F. Katz, Regional evolutions, *Brookings Papers on Economic Activity*, 1992, nr. 1, blz. 1-75.